

Małgorzata Duda

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

 <https://orcid.org/0000-0002-4986-0795>

 <https://doi.org/10.15633/9788374386753.04>

Wybrane aspekty z etyki mediatora

Ramy dla instytucji mediacji w sprawach cywilnych i gospodarczych, obok mediacji w sprawach karnych i w postępowaniu dla nieletnich, uregulowała Ustawa z 28 lipca 2005 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 172, poz. 1438). „Mimo specyficznego charakteru zawodu mediatora, przypominającego wykonywanie zawodów zaufania publicznego, nie zdecydowano się jednak na ustanowienie samorządu zawodowego mediatorów, w związku z czym nie wydano również delegacji ustawowej dla organu takiego samorządu do uchwalenia zasad etyki zawodowej mediatorów”¹. Innym dokumentem odnoszącym się do zawodu mediatora w Polsce jest rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 roku w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, nadające kody dla zawodów mediator oraz mediator sądowy. Zawarte w rozporządzeniu klasyfikacje plasują mediatora w grupie działań prawniczych. W uproszczeniu, mediator wprawdzie porusza się w obszarze regulacji prawnych, ale nie jest zawodem prawniczym. W konsekwencji dochodzi do posługiwania się terminem „mediator sądowy” odnoszącym się do mediatora wpisanego na listę mediatorów stałych Prezesa Sądu Okręgowego². Minister Sprawiedliwości w zarządzeniu Nr 55/08/DNWO z 1 sierpnia 2005 roku powołał Społeczną Radę ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości. W myśl tego dokumentu Rada została zobligowana

---

1 M. Koszowski, *Prawno-etyczne aspekty wykonywania zawodu mediatora (zasady etyki mediatora) z uwzględnieniem standardów europejskich*, „ADR Arbitraż i Mediacja” (2008) nr 4 (4), http://arbitraz.laszczuk.pl/_adr/56/Prawno-etyczne_aspekty_wykonywania_zawodu_mediatora_zasady_etyki_mediatora_z_uwzględnieniem_standardow_europejskich.pdf (dostęp: 7.01.2021).

2 Por. *Mediacja sądowa*, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc> (dostęp: 9.08.2021); P. Siejak, *Mediator sądowy a mediator umowny...*, <https://prawo-siejak.pl/mediator-sadowy-a-mediator-umowny> (dostęp: 9.08.2021).

do opracowania standardów postępowania mediatora, prowadzenia mediacji oraz kodeksu etyki mediatora. Ostatecznie standardy te zostały uchwalone 26 czerwca 2006 roku³. Niemalże od początku tworzenia standardów dla postępowań mediacyjnych równolegle podkreślano znaczenie etyki zawodowej. Wynika to m.in. ze standardów, jakie są nakładane na osobę mediatora z jednej strony, a z drugiej strony z poczucia odpowiedzialności samych mediatorów. Potrzeba uwzględniania etyki w odniesieniu do mediacji dostrzegana jest w wymiarze europejskim, co przełożyło się wprost na przyjęcie przez Komisję Europejską Europejskiego Kodeksu Postępowania Mediatorów podczas trwania konferencji w Brukseli 2 lipca 2007 roku.

Zasady rządzące procesem mediacji

Mediacja jest metodą rozwiązywania sporów różnego rodzaju oraz pochodzenia. To rozmowa prowadzona w poczuciu zaufania, tolerancji i szacunku. Mediator pełni funkcję bezstronnego towarzysza, który pomaga dojść stronom do porozumienia. W samym postępowaniu mediacyjnym istotny jest proces dochodzenia do wypracowania przez strony mediacji konsensusu, którego zwieńczeniem jest podpisana umowa, zobowiązująca obie strony do stosowania przyjętych rozwiązań. Mediacja usprawnia komunikowanie, pozwala – w poczuciu bezpieczeństwa – wyartykułować oczekiwania, wskazać obawy, określić interesy wszystkich stron mediacji.

Podjmując mediacje muszą pamiętać o podstawowych zasadach, jakie rządzą procesem mediacji:

- dobrowolności – podjęcie mediacji jest dobrowolne, a strony mediacji mogą zrezygnować na każdym etapie jej trwania;
- bezstronności – strony biorące udział w mediacji mają te same prawa, winny więc być traktowane w taki sam sposób. Profesjonalny mediator nie pozostaje w zależności z którąkolwiek ze stron, jak również nie wyróżnia żadnej z nich;
- neutralności – w myśl tej zasady „mediator pozostaje neutralny co do przedmiotu sporu oraz stron”. Nie podpowiada rozwiązań, jedynie

---

3 Polskie standardy prowadzenia mediacji i postępowania mediatora, MEDIACJE cywilne, gospodarcze, rodzinne, podziały nieruchomości – Domitor Consulting, <http://www.mediacje.org.pl/index.php?tt=31> (dostęp: 7.01.2021).

dokonuje rekapitulacji dotychczasowych wypowiedzi. Pomaga stronom zrozumieć istotę sporu, nazwać wypracowane rozwiązania;

- poufności – sprawy podejmowane w procesie mediacji noszą klauzulę poufności. Oznacza to, iż wszystko, co jest powiedziane i ujawnione, nie może zostać przekazane osobom postronnym. Dotyczy to także samego procesu mediacyjnego czy warunków zawartej ugody;
- akceptowalności – zgodnie z tą zasadą obie strony mediacji winny zaakceptować osobę mediatora. W sytuacji jakiegokolwiek wątpliwości strony mają prawo do zmiany mediatora;
- profesjonalizmu – profesjonalizacja każdego zawodu domaga się odpowiedniego wykształcenia mediatora: posiadania stosownej wiedzy, umiejętności i kompetencji. Co więcej, na potrzeby konkretnej mediacji winien posiadać stosowną przedmiotową wiedzę. Mediator to profesja, która domaga się nieustannej aktualizacji posiadanych kompetencji⁴.

Etyczny kodeks mediatora

Jak podaje Mieczysław Paweł Migoń, etyka, będąc jednym z działów filozofii, zajmuje się ludzkim działaniem, czyli tym, jak należy postępować⁵. Według Joanny Mysony Byrskiej podstawowym pytaniem etyki jest: Jak żyć? Na to pytanie szuka odpowiedzi etyka. „Jak czyli w jaki sposób, co wybierać, czego unikać, czym się kierować, co odrzucić”⁶. Jednakże nie należy zapominać, iż podmiotem dociekań etycznych pozostaje człowiek z punktu widzenia przyjętej antropologii. Jest to niezwykle istotne z racji tego, że zawód mediatora sprowadza się do pracy z drugim człowiekiem, a więc wymusza niejako odpowiednie odnoszenie się do siebie nawzajem. Jeżeli tak, to należy stwierdzić, że u podstaw odnoszenia się ludzi do siebie leży poszanowanie ludzkiej godności. Jeżeli człowiek stanowi najwyższą wartość w świecie, określaną m.in. przez godność, to – zdaniem Krystyny Chałas – winien być tej wartości świadomym⁷. Godność przysługuje każdemu człowiekowi, „jest konsekwencją sposobu istnienia ludzkiej osoby, dlatego też ma charakter ontyczny,

4 Por. <https://mediatorzy-polscy.eu/o-mediacji/co-to-jest-mediacja/> (dostęp: 10.01.2021).

5 Por. M. P. Migoń, *Wstęp do etyki. Skrypty*, wyd. GSW, Gdańsk 2013, s. 16.

6 J. Mysona Byrska, *Wykłady z etyki ogólnej*, Kraków 2013, s. 11–12.

7 Szerzej: K. Chałas, *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. I: *Godność, wolność, odpowiedzialność, tolerancja*, wyd. Jedność, Lublin-Katowice 2003.

wrodzony, uniwersalny, niezbywalny, trwały i zobowiązujący. Istnienie tak pojmowanej godności jest niezależne od jakichkolwiek szczegółowych ocen danego człowieka”⁸.

W mediacjach wszystkie strony w nich uczestniczące winny dokonywać wyborów w poczuciu szacunku i odpowiedzialności. Mediator przyjmuje na siebie rolę bezstronnego arbitra pomiędzy często zwaśnionymi stronami, które podejmują próbę polubownego rozwiązania sytuacji życiowej, w jakiej się znaleźli. Starając się z jednej strony zachować pełny obiektywizm wobec swoich klientów, z drugiej strony zachować pełny profesjonalizm – wynikający m.in. z przyjętych w mediacji zasad – staje w sytuacji wyborów zgodnych z własnym sumieniem, jak również zawodowym kodeksem etycznym. Źródłem oceny tych wyborów jest sumienie, czyli – według Tadeusza Ślipki – rodzaj wewnętrznego głosu wspomagającego człowieka w podejmowaniu decyzji. Towarzyszy mu przez całe życie, człowiek winien więc kierować się nim zawsze⁹. W tym kontekście pojawia się pytanie o etykę zawodową.

Etyka zawodowa stanowi jedną z etyk szczegółowych. Próbuje stosować ogólne zasady i pojęcia moralne do praktycznych zagadnień danego zawodu¹⁰. Mediator należy do zawodów pomocowych, w których pytanie o miejsce i rolę etyki zawodowej nabiera szczególnego znaczenia, ze względu m.in. na posługiwanie się podstawowymi wartościami wynikającymi z celów zawodu, miejsce standardów etycznych w pracy zawodowej czy sposoby powstających etycznych dylematów zawodowych¹¹. Istotne w mediacjach są relacje interpersonalne wszystkich uczestników z ukierunkowaniem na cel, jaki im przyświeca, a który zostaje wyraźnie określony.

Sam termin etyka zawodowa odnosi się do dwóch rzeczywistości: z jednej strony określa sposoby, jakimi winny się kierować osoby ten zawód wykonujące. Z drugiej – wskazuje na ich przekonania moralne. „Etyki zawodowe zawierają reguły dotyczące technicznych norm wykonywania zawodu, reguły określające relację grupy zawodowej do społeczeństwa, reguły określające relację profesjonalisty do konsumenta jego usług oraz reguły wyznaczające

8 B. Szczupał, *Godność osoby z niepełnosprawnością. Studium teoretyczno-empiryczne poczucia godności młodzieży z dysfunkcją narządu ruchu*, wyd. Naukowe AKAPIT, Kraków 2009, s. 14.

9 Podają za: J. Mysona Byrska, *Wykłady z etyki ogólnej*, Kraków 2013, s. 82–83.

10 Por. B. Klimczak, *Etyka zawodowa – jak to działa?*, „Ekonomia i Prawo” 6 (2010), s. 17.

11 Odpowiednio: D. A. Rybczyńska, B. Olszak-Krzyżanowska, *Aksjologia pracy socjalnej*, wyd. Śląsk, Katowice 1999, s. 112–113.

relacje między przedstawicielami danego zawodu. Winny być formułowane w interesie ogólnym i osób korzystających z usług profesjonalistów¹². W myśl tych zasad także społeczność mediatorów podjęła kroki w kierunku stworzenia kodeksowego zapisu najważniejszych zasad postępowania w trudnych – z etycznego punktu widzenia – sytuacjach. Według niektórych twórców kodeksów zawodowych, mimo że nie mogą one przewidzieć wszystkich możliwych okoliczności sytuacji spornych, jakie mogą zaistnieć w trakcie chociażby postępowania mediacyjnego, to jednak mogą stanowić punkt odniesienia dla możliwych rozstrzygnięć normatywnych.

Warto w tym miejscu wspomnieć o Europejskim Kodeksie Postępowania Mediacyjnego, który jako dokument nieformalny został przyjęty przez Komisję Europejską na konferencji w Brukseli w 2004 roku. „Dokument ten podejmuje zagadnienia:

1. kompetencji oraz mianowania mediatorów, a także zasad promowania swoich usług przez mediatorów (zgodnie z zapisami dokumentu mediator przed przyjęciem nominacji powinien upewnić się co do posiadania wykształcenia i kompetencji do prowadzenia mediacji),
2. niezależności, neutralności i bezstronności mediatorów,
3. procedury mediacyjnej oraz płatności,
4. poufności¹³.

Pośród kodeksów krajowych należy przywołać ten opracowany przez Społeczną Radę ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów przy Ministrze Sprawiedliwości, uchwalony w 2008 roku. Mediatorzy winni przestrzegać zasad zawartych w kodeksie na wszystkich etapach postępowania mediacyjnego: począwszy od jego przygotowania, poprzez prowadzenie, aż do podsumowania jego rezultatów. Głównym celem kodeksu jest promowanie najwyższych standardów zawodowych, budowanie zaufania do zawodu oraz stosowanych metod. Kodeks w sposób naturalny stanowi uzupełnienie Standardów Prowadzenia Mediacji i Postępowania Mediatora o etyczny wymiar wykonywanego zawodu. Zawarte w nim zasady sprowadzają się do następujących wskazań:

„I. Mediator powinien prowadzić postępowanie mediacyjne w oparciu o zasadę samodzielności i autonomii stron konfliktu.

12 A. Chrapkowski, *Ogólne zasady etyki a etyka zawodowa i kodeks etyki zawodowej*, sim.bydgoszcz.pl (dostęp: 11.01.2021).

13 K. Marszycki, *Kodeksy etyczne mediatorów a etyka zawodowa w mediacjach*, www.mediatorzy-polscy.eu (dostęp: 11.01.2021).

II. Mediator powinien w swym postępowaniu kierować się przede wszystkim dobrem i interesami stron.

III. Mediator powinien dbać o zapewnienie dobrowolności udziału stron w postępowaniu mediacyjnym.

IV. Mediator powinien tak postępować, aby wszystkie strony sporu znały i rozumiały istotę procesu mediacji, rolę mediatora i warunki ewentualnego porozumienia.

V. Mediator nie powinien podejmować się pomocy w rozwiązaniu konfliktu, gdy nie ma pełnego przekonania o swoich kompetencjach, które pozwolą mu prowadzić postępowanie rzetelnie.

VI. Mediator nie powinien prowadzić postępowania mediacyjnego, jeśli nie jest w stanie zachować bezstronności lub usunąć wątpliwości co do swojej bezstronności.

VII. Mediator powinien zachowywać poufność postępowania mediacyjnego, zarówno przed jego rozpoczęciem, w trakcie, jak i po jego zakończeniu.

VIII. Mediator powinien unikać konfliktu interesów ze stronami i niezwłocznie rozwiewać wszelkie wątpliwości co do tej kwestii.

IX. Mediator nie powinien przyjmować żadnych korzyści od stron z wyjątkiem uzgodnionego wynagrodzenia. Nie powinien też czerpać korzyści z kierowania stron do innych specjalistów.

X. Mediator w swojej działalności informacyjnej i marketingowej nie powinien wprowadzać w błąd stron i opinii publicznej co do swoich kwalifikacji, kompetencji, doświadczenia, zakresu usług i opłat.

XI. Mediator powinien dostarczać stronom jasnych i jednoznacznych informacji co do swojego wynagrodzenia i wszelkich kosztów związanych z postępowaniem, w którym uczestniczą.

XII. Mediator powinien pogłębiać swoje kompetencje zawodowe w celu jak najlepszego służenia uczestnikom mediacji¹⁴.

Na gruncie polskim nie jest to kodeks jedyny, wystarczy chociażby wspomnieć Kodeks Etyczny Mediatorów przyjęty na posiedzeniu Zarządu Głównego Krajowego Stowarzyszenia Mediatorów w 2011 roku. Bez względu na jakie dokumenty będziemy się powoływać, w każdym z nich spotykamy

---

14 *Kodeks etyczny mediatorów polskich*, <https://www.mediatorkubiak.pl/o-mediacji/kodeks-etyczny-mediatorow-polskich> (dostęp: 12.01.2021).

odwołanie się do tych samych wartości, jak również tych samych zasad postępowania w procesie mediacyjnym¹⁵.

Podjmując zagadnienie kodeksów etycznych zawodowych, należy pochylić się nad koniecznością zgłębiania wiedzy etycznej – z uwzględnieniem zdolności do refleksji etycznej. Wydaje się, że nie jest to w pełni możliwe bez odniesienia do profesjonalności. Odpowiedzialność etyczna w pracy mediatora w odniesieniu do odpowiedzialności prawnej jest o wiele mniej wymierna. Trudniej jest bowiem np. zweryfikować odpowiedzialność za ustalone przez strony mediacji rozstrzygnięcia. Podkreśla to XII wskazanie, przywołane powyżej. Wskazanie to, domagając się permanentnego rozwoju zawodowego, tak naprawdę domaga się także rozwijania etycznej i zawodowej wrażliwości oraz uzupełniania posiadanej wiedzy, jak również rozwijania zawodowej wrażliwości. Wszystko to nie powinno stać w opozycji do preferowanych wartości i norm, jakimi kieruje się mediator.

Innym zagadnieniem wartym przywołania jest rola kodeksu środowiskowego w pracy zawodowej. Według Grzegorza Grzybka kodeks etyczny jest zbiorem norm, który porządkuje sferę życia moralnego. Kodeks etyki zawodowej zawiera normy, które wskazują, jak poprawnie postępować w danym zawodzie. Zgłębiając rolę etyki zawodowej, należy rozróżnić etykę normatywną, kompatybilną z kodeksem etyki zawodowej, od etyki opisowej, którą rozumie się jako moralność konkretnej grupy zawodowej. W tym kontekście celem etyki zawodowej – sprowadzonej do zapisów kodeksu etycznego osób wykonujących konkretny zawód – jest nieustanna poprawa ich stanu moralnego¹⁶.

Ważność zagadnień etyki zawodowej mediatorów wynika zarówno z faktu, iż podmiotem oddziaływań pozostaje konkretny człowiek, uwikłany w relacje z innymi, jak również fakt postrzegania roli osoby mediatora w tych relacjach. Na mediatorze spoczywa zarówno odpowiedzialność prawna, jak i moralna, w konsekwencji może dojść do sytuacji, w której te dwie rzeczywistości mogą stanąć w stosunku do siebie w opozycji. Wprawdzie mediatorzy nie muszą kierować się wskazaniem umieszczonym w kodeksie etycznym, jednak ich stosowanie nie tylko może pomóc w przewyżczeniu powstających dylematów, ale jednocześnie – pokonując je – podnosić z jednej strony

15 Por. *Etyka Mediatora* (mediator-poznan.pl) (dostęp: 12.01.2021).

16 Por. G. Grzybek, *Etyczne podstawy pracy socjalnej*, Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej, Bielsko-Biała 2007, s. 135 (Rozprawy Naukowe AT-H w Bielsku-Białej, 19).

jakość świadczonych usług, z drugiej strony budować rangę wykonywanego zawodu. W sytuacjach spornych, nieznaających rozwiązań wprost zapisanych w dostępnych źródłach, mediator winien kierować się dobrem stron¹⁷.

Podsumowanie

Podejmowanie kwestii dotyczących etyk zawodowych i znaczenia kodyfikacji relacji zawodowych z punktu widzenia wartości i norm ma zarówno zwolenników, jak i przeciwników. Racje zwolenników wydają się znane i częściowo powyżej wyartykułowane. Etyka stanowi istotny element wykonywanego zawodu, z jednej strony wskazuje wartości, jakimi winniśmy się kierować, wykonując ściśle opisane czynności, z drugiej – wskazuje granice, których nie powinno się przekraczać. Inni podkreślają, że jeżeli etykę zawodową traktuje się „jako przejaw stosowania ogólnie ważnych norm moralnych do rozstrzygnięcia dylematów w praktyce zawodowej, nie dopuszczając do modyfikacji norm co do ich treści, lub hierarchii to mówienie o etyce zawodowej jako odrębnym przedmiocie analizy przestaje być zasadne. Do podejmowania na gruncie zawodowym moralnie zaangażowanych rozstrzygnięć w zupełności wystarczają ogólne zasady moralne. Są one wystarczające do etycznego uprawiania zawodu”¹⁸. Jako przykład takiego podejścia przywołuje się Leszka Kołakowskiego, który kodyfikację uważa za swoisty przejaw ucieczki od odpowiedzialności. Jedną z nich sprowadza się do postawy wobec świata. Brak wiary w możliwe zmiany rzeczywistości uznaje za porzucenie odpowiedzialności za otaczającą nas przestrzeń w wymiarze globalnym. Brak odpowiedzialności wyraża się także poprzez ucieczkę przed wyborami moralnymi. „Formalizacja etyki, zdejmując ciężar podejmowania rozstrzygnięć z sumienia jednostki, niweczy możliwość odrodzenia lub naprawienia etyki zawodowej. Zagrożenie to jest szczególnie silne, gdy dochodzi do odgórnego narzucenia kodeksu etycznego jakiejś grupie zawodowej”¹⁹. Wydaje się, że nie chodzi tutaj o sam fakt zakwestionowania potrzeby czy słuszności roli kodeksów etyki w przestrzeni zawodowej, a raczej o świadome korzystanie

17 Por. K. Marszycki, *Kodeksy etyczne mediatorów*, <https://mediatorzy-polscy.eu/blog/kodeksy-etyczne-mediatorow/> (dostęp: 12.01.2021).

18 Cyt. za: A. Chrapkowski, *Ogólne zasady etyki a etyka zawodowa i kodeks etyki zawodowej*, Deweloper Bydgoszcz – *Ogólne zasady etyki a etyka zawodowa i kodeks etyki zawodowej*, sim.bydgoszcz.pl (dostęp: 11.01.2021).

19 A. Chrapkowski, *Ogólne zasady etyki a etyka zawodowa i kodeks etyki zawodowej...*, art. cyt.

z ich wskazań. W każdej z tych sytuacji winna istnieć przestrzeń wolności dla podmiotu, którym zawsze pozostaje człowiek, wykonujący daną pracę.

Bibliografia

1. Chałas K., *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*, t. I: *Godność, wolność, odpowiedzialność, tolerancja*, wyd. Jedność, Lublin–Katowice 2003.
2. Deweloper Bydgoszcz, *Ogólne zasady etyki a etyka zawodowa i kodeks etyki zawodowej* (sim.bydgoszcz.pl) (dostęp: 11.01.2021).
3. Grzybek G., *Etyczne podstawy pracy socjalnej*, Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej, Bielsko-Biała 200 (Rozprawy Naukowe AT-H w Bielsku-Białej, 19).
4. *Etyka Mediatora* (mediator-poznan.pl) (dostęp: 12.01.2021).
5. Klimczak B., *Etyka zawodowa – jak to działa?, Kodeks Etyczny Mediatora – Pro-Coaching* (pro-coaching.pl) (dostęp: 12.01.2021).
6. *Kodeksy etyczne mediatorów a etyka zawodowa w mediacjach*, www.mediatorzy-polscy.eu (dostęp: 11.01.2021).
7. Koszowski M., *Prawno-etyczne aspekty wykonywania zawodu mediatora (zasady etyki mediatora) z uwzględnieniem standardów europejskich*, „ADR Arbitraż i Mediacja” (2008) nr 4 (4), http://arbitraz.laszczuk.pl/_adr/56/Prawno-etyczne_aspekty_wykonywania_zawodu_mediatora__zasady_etyki_mediatora__z_uwzglednieniem_standardow_europejskich.pdf (dostęp: 7.01.2021).
8. Marszycki K., *Kodeksy etyczne mediatorów*, <https://mediatorzy-polscy.eu/blog/kodeksy-etyczne-mediatorow/> (dostęp: 12.01.2021).
9. Migoń M. P., *Wstęp do etyki. Skrypt*, wyd. GSW, Gdańsk 2013.
10. Mysona Byrska J., *Wykłady z etyki ogólnej*, Kraków 2013.
11. *Polskie standardy prowadzenia mediacji i postępowania mediatora, MEDIACJE cywilne, gospodarcze, rodzinne, podziały nieruchomości* – Domitor Consulting, <http://www.mediacje.org.pl/index.php?tt=31> (dostęp: 7.01.2021).
12. Rybczyńska D. A., Olszak-Krzyżanowska B., *Aksjologia pracy socjalnej*, wyd. Śląsk, Katowice 1999.
13. Szczupał B., *Godność osoby z niepełnosprawnością. Studium teoretyczno-empiryczne poczucia godności młodzieży z dysfunkcją narządu ruchu*, wyd. Naukowe AKA-PIT, Kraków 2009.
14. *Zawód Mediator*, mediatornml.pl (dostęp: 7.01.2021).

Uniwersytet Papieski
Jana Pawła II
w Krakowie